

RENAȘTEREA FENOMENULUI HERALDIC LA SF. GHEORGHE DUPĂ 1989

SZEKERES ATTILA ISTVÁN
Muzeul Național Secuiesc – Sfântu Gheorghe

THE REVIVAL OF HERALDIC PHENOMENON IN SFANTU GHEORGHE

AFTER 1989

ABSTRACT

After the fall of communism, hostile to the emblems in December 1989, at Sf. Gheorghe began to appear new emblems. „Székely Mikó” High school has adopted its own emblem, as well as the Reformed Parish Simeria. The Reformed Church from Simeria, part of Sf.Gheorghe city was decorated with emblems. In cemeteries appeared tombstones decorated with emblems. On the façade of the National Székely Museum was placed a mosaic with the emblem of the institution, designed a century ago. On the former Hussar-border guards command headquarters no.11 has been relocated the emblem board of the Habsburg Empire, previously removed. The city has adopted a emblem, which was formalized by Government decision. These signs show us heraldic revival phenomenon in Sf. Gheorghe after the course of history has stopped this fleeting phenomenon.

A CÍMERHASZNÁLAT ÚJJÁÉLEDÉSE SEPSISZENTGYÖRGYÖN 1989 UTÁN

A kommunista rendszer bukása, 1989 decembere után Sepsiszentgyörgyön tucatnyi címer jelent meg. A Székely Mikó Kollégium saját címert fogadott el, a szemerjai református templomot új mennyezettel látták el, annak kazettái közül négybe címert festettek, továbbá a Szemerjai Református Egyházközség saját címert kapott, a Sepsi Református Egyházmegye székházát az Erdélyi Református Egyházkerület címerével ékesítették. A Székely Nemzeti Múzeum főépületének homlokzatára felkerült az intézménynek egy évszázaddal korábban tervezett címere, a Székely Határőr Huszárezred egykori parancsnoksági épületére visszakerült a Habsburg Birodalom címere, a város temetőiben címeres sírkövek jelentek meg, s végül a városnak, korábbi jelképén alapuló címert hagyott jóvá a kormány. Megállapítható, a letűnt rendszernek csak időlegesen sikerült megállítania a címerek használatát, napjainkban a címerhasználat újjáéledését tapasztaljuk.

Cuvinte cheie: stemă, heraldică, biserică, Sfântu Gheorghe.

Keywords: coat of arms, heraldry, church, St. George.

Localitatea Sfântu Gheorghe a fost atestată documentar în anul 1332, fiind menționată în registrele decimale papale sub numele de „*S. Giorgio*”¹. În anul 1427, regele Sigismund de Luxemburg al Ungariei a emis mai multe acte în această localitate². Sfântu Gheorghe este menționat ca oraș/târg – oppidum – în anul 1461³. În anul 1658 orașul a fost pustiit de tătari, iar în anul 1661 armata otomană a devastat orașul. De la începutul secolului al XVIII -lea orașul a intrat sub administrația Imperiului Habsburgic. În anul 1764, Sf. Gheorghe a devenit reședința comandamentului regimentului de grăniceri – husari. La sfârșitul secolului XVIII -lea începe amenajarea centrului actual al orașului. În timpul Revoluției din 1848 – 1849, locuitorii orașului au participat la evenimentele revoluționare, la luptele de apărare ale scaunului Trei Scaune. În anul 1876 orașul Sf. Gheorghe a devenit reședința comitatului Trei Scaune⁴. A continuat să rămână reședința județului Trei Scaune și după primul război mondial. După cel de al II -lea război mondial, Sf. Gheorghe a fost reședința raionului Sf. Gheorghe, iar din anul 1968 este reședința județului Covasna.

Aici găsim două dintre cele mai vechi trei steme de pe teritoriul județului Covasna. Ele se află în biserică – cetate reformată din Sf. Gheorghe. Prima, cea a comunității secuiești, care este și cea mai veche din județ, este pe o consolă a sanctuarului, datat în secolul al XV -lea, până în 1547, dar foarte probabil din

¹ Pagina a 648 -a din registrele dijmelor papale. Apud Balázs Orbán, *A Székelyföld leírása*, III kötet, Ráth Mór kiadása, Pest, 1869, p. 38.

² *Ibidem*.

³ Apare ca „*Opido Zenth Gewrg*” într-un act emis la Sf. Gheorghe în data de 22 octombrie 1461 de către Valentinus de Scepes, vicecomitele secuilor; în Károly Szabó (red.), *Székely oklevéltár I. kötet 1211 – 1519*, Kiadta a Magyar Történelmi Társulat Kolozsvári Bizottsága, Kolozsvár, 1872, p. 191.

⁴ Zoltán Cserey, *I. Fejezetek Sepsiszentgyörgy első világháború előtti történetéhez*, în Zoltán Cserey – Álmos József, *Sepsiszentgyörgy képes története*, Ed. „Sepsiszentgyörgy”, Sf. Gheorghe, 2012, pp. 8 – 32.

primele trei decenii ale secolului ⁵, din păcate martelată. A doua, cea a familiei Daczó de Sepsiszentgyörgy, pe lespedeza funerară a lui Franciscus Daczó din 1602. O altă stemă, cea a celor Trei Scaune, în basorelief, sculptată în piatră, ulterior colorată, se află montată pe frontispiciul sediului celor Trei Scaune unite cu scaunul Micloșoarei ⁶, care s-a construit în anii 1829 – 1832 ⁷. În zona centrală a municipiului Sf. Gheorghe, la începutul străzii Oltului, se află casa Gidófalvy, care, conform inscripției de pe frontonul clădirii, s-a ridicat în 1839, construită de László Gidófalvy ⁸. Pe fronton, înscris într-o cunună ovală, se află stema familiei Gidófalvy de Gidófalva ⁹.

După a perioadă ostilă stemelor, în urma căderii regimului comunist, în decembrie 1989, au început să apară steme noi în municipiu.

Colegiul „Székely Mikó”

Instituția de învățământ și-a început activitatea în 1859. Construcția școlii, care a început în 1870 și a fost terminată în 1877, a fost posibilă datorită colectei populare și donației contelui Imre Mikó de Hídvég ¹⁰. Inițial a fost denumită Református Tanoda (Școala reformată). După decesul contelui Mikó, în semn de prețuire, s-a redenumit Székely Mikó Tanoda (Școala „Székely Mikó”). Clădirea a fost extinsă în anii 1890 – 1892; atunci s-a construit latura sudică ¹¹ (fig. 1).

Pe fațada sudică a clădirii instituției de învățământ, în dreapta intrării principale (privit din față, stânga heraldică) a liceului s-a așezat stema Colegiului „Székely Mikó” (fig. 2). Câmpul scutului este confecționat din mozaic, din plăcuțe de ceramică, așezate într-un chenar metalic, iar mobilele sunt decupate din tablă de

⁵ András Kovács, *A sepsiszentgyörgyi vártemplom reneszánsz ajtókeretéről*, în Pál Judit și Sipos Gábor (red.), *Emlékkönyv Egyed Ákos születésének nyolcvanadik évfordulójára*, EME, Cluj – Napoca, 2010, p. 170.

⁶ Attila István Szekeres, *Monumente covășnene marcate cu steme*, în „Acta Terrae Fogarasiensis”, I, 2012, p. 74 și 93.

⁷ Dénes Bogáts Csíkmadarasi, *Sepsiszentgyörgy története*, Sf. Gheorghe, 1999, p. 5.

⁸ Álmos József, *II. Várostartó séták térben és időben*, în Zoltán Cserey, Álmos József, „Sepsiszentgyörgy képes története”, Ediția a II-a, Sf. Gheorghe, 2012, pp. 348 – 349.

⁹ A. I. Szekeres, *op. cit.*, pp. 87 – 88 și 103 – 104.

¹⁰ În testamentul său din 19 martie 1876, contele a precizat că a făcut această donație „din respectul nemărginit față de națiunea secuiască”; Apud István Domján, *A sepsi-szentgyörgyi államilag segélyezett ev. ref. Székely Mikó-kollégium története 1859 – 1895*, Jókai Nyomda Részvény-társulat, Sepsiszentgyörgy, 1898. p. 109.

¹¹ Álmos J., *op. cit.*, p. 118.

cupru. Scut renaștivist, tăiat albastru – roșu. În partea superioară un soare de aur figurat, la dextra, și o semilună crescătoare, de argint, la senestra. În partea inferioară trei capete de urs, negre, privite din față, așezate 2:1. Scutul este surmontat de o cunună de lauri, verde. Sub scut, într-o filacteră albă, apare inscripția: „LEGYEN VILÁGOSSÁG!”, în traducere: „să fie lumină”.

Stema, în această formă, proiectată de Ádám Kónya, fost director al Muzeului Național Secuiesc, a fost adoptată de conducerea liceului în 1990. Conform autorului stemei, culorile albastru și roșu ar fi o pereche de culori caracteristice Transilvaniei, din acest motiv a folosit această combinație.

Cu toate că școala a folosit în perioada interbelică o stemă desenată de artistul heraldist József Sebestyén Keöpeczi, autorul stemei României din 1921, liceul a adoptat altă variantă. Stema folosită anterior se prezenta astfel: scut tăiat, în câmpul superior, pe albastru ceruleu un soare de aur la dextra și o semilună întoarsă (crescătoare) la senestra, în câmpul inferior, pe argint, trei capete de urs, privite din față. Scutul surmontat de o cunună de lauri, cu interiorul ceruleu, încărcat de un soare de aur. Sub scut, într-o panglică apare deviza: „LEGYEN VILÁGOSSÁG!”¹². Este o combinație între stema comunității secuiești și stema de neam a familiei Mikó de Hídvég, arătând că, datorită colectei, comunitatea secuiască pe de o parte, iar pe de alta contele Imre Mikó, sunt fondatorii instituției. Ca o replică a devizei, apare în „creștet” soarele care luminează, înconjurat de cununa de lauri.

Cu toate că exista acest antecedent și a fost folosită o stemă corect reprezentată din punct de vedere heraldic, totuși s-a adoptat o stemă cu câmpul inferior roșu, încărcat de capete de urs, negre, astfel greșind față de regulile heraldicii, așezând culoare peste culoare. Nu poate fi vorba nicicum de așa numita „culoare naturală”, în plus, capetele sunt înfățișate stilizat, încât seamănă mai mult cu niște capete de pantere negre.

O stemă este cu atât mai valoroasă, cu cât este mai veche. Dacă totuși nu s-a dorit păstrarea vechii steme, realizate de un specialist de prim rang, stema nouă a colegiului ar fi fost mult mai reușită dacă câmpul inferior ar fi primit smalțul de aur,

¹² Stema, împreună cu stema de conte și deviza – ET FACEFE ET PATI FORTIA – a familiei Mikó de Hídvég, împodobește tabloul anilor terminali dintre 1931 – 1937.

în loc de roșu. Sunt exemple, când în stema membrilor familiei Mikó capetele de urs apar în câmp de aur ¹³.

Astfel, capetele negre ar fi fost plasate în câmp de aur, adică culoare peste metal, în plus, scutul tăiat albastru – aur era mult mai corect, pe deasupra ar fi reflectat mai intensiv denumirea, combinația de albastru – aur dând smalțurile principale ale stemei comunității secuiești.

Deviza „LEGYEN VILÁGOSSÁG!” este parte a unui verset din Biblie, din Geneza ¹⁴. Este deviza contelui Imre Mikó, care apare alături de soarele și semiluna pe inelul sigilar al său, dăruit colegiului ¹⁵.

Cu ocazia serbării a 150 de ani de existență a instituției de învățământ, în cadrul manifestărilor, în curtea școlii, s-a dezvelit un monument sculptat în andezit, reprezentând stema Colegiului Székely Mikó. Monumentul, realizat de meșterul Sándor Urszuly din Micsfalău, a fost comandat de Societatea Foștilor Elevi ai Colegiului Székely Mikó și Fundația Colegiului Székely Mikó ¹⁶.

Scut renascentist, cu concavități exagerate, tăiat. În câmpul superior, hașurat orizontal, un soare cu 16 raze drepte la dextra și o semilună crescătoare, la senestra. În câmpul inferior, trei capete de animal (urs), privite din față, așezate 2:1. Scutul este surmontat de o cunună, având în interior cifra 150, colorată cu aur, iar sub scut o filacteră de două ori întreruptă, cu deviza „LEGYEN VILÁGOSSÁG!” și anii 1859 și 2009, înscrisuri colorate de asemenea cu aur (fig. 3).

Este o „caricatură” de stemă, dacă se poate numi astfel. Soarele arată mai degrabă ca o stea cu multe raze, eventual un disc de fierăstrău circular, capetele de animal ar putea fi de orice specie de mamifere, de la porc la maimuță. Hașuri heraldice găsim doar în cazul câmpului superior. Nici câmpul inferior, nici mobilele, nu conțin elemente care să arate smalțul lor.

¹³ Vezi stema funerară a contesei Katalin Mikó de Hídvég (1778 – 1841), văduva contelui Farkas Bethlen de Bethlen, în biserica reformată de pe strada Farkas din Cluj – Napoca.

¹⁴ Dumnezeu a zis: „Să fie lumină! Și a fost lumină”. (Facerea, 1. 3.).

¹⁵ Mózes Péter (red.), *Hídvégi gróf Mikó Imre emlékezete*, Jókai – nyomda r.-t., Sepsiszentgyörgy, 1906, p. 41.

¹⁶ Réka Fekete, *150 éves a Székely Mikó Kollégium – Maradjon a székely nép világitó fáklyája*, în „Háromszék”, 09. 05. 2009, p. 1, 3. http://www.3szek.ro/load/cikk/19065/maradjon_a_szekely_nep_vilagito_faklyaja_150_eves_a_szekely_miko_kollegium_-_fekete_reka).

Stema Colegiului „Székely Mikó” din cimitirul municipal

În cimitirul municipal există un mormânt cu un monument din granit negru, șlefuit în totalitate, inscripționat pe două laturi. Pe una, către mormânt, apare numele decedatului și anii nașterii și decesului, mai jos este exprimată durerea părinților la pierderea fiului lor de doar 18 ani, în versuri (fig. 4). În partea către aleea cimitirului, pe versoul pietrei funerare a lui Tibor Vánca (1975 – 1993), este gravată inscripția „A SZÉKELY MIKÓ KOLLÉGIUM VÉGZŐS DIÁKJA”, adică Absolvent al Colegiului „Székely Mikó” și stema Colegiului „Székely Mikó”, contur. Scut renascentist, tăiat. În partea superioară un soare de aur, figurat, la dextra și o semilună crescătoare, de argint, la senestra. În partea inferioară, trei capete de urs, privite din față, așezate 2:1. Scutul este surmontat de o cunună de frunze. Sub scut, într-o filacteră albă, apare deviza liceului: „LEGYEN VILÁGOSSÁG!” (fig. 5).

Biserica reformată din Simeria

Satul Simeria ¹⁷ a fost anexat orașului Sf. Gheorghe în 1880. Biserica actuală din Simeria a fost construită între anii 1854 – 1857, în locul celei vechi, demolate (fig. 6). În 1992, biserica a primit tavan casetat, pictat de arhitectul Kázmér Kovács, conform planului arhitectului Huba Csatlós ¹⁸. Majoritatea casetelor conțin motive florale, de inspirație populară. Printre casete, există patru care conțin steme. Mai există o stemă, cea a Parohiei Reformate Simeria, care a fost montată pe orga aflată în corul din partea vestică a bisericii (fig. 7).

Stema Transilvaniei

Scut francez modern, tăiat printr-o bandă îngustă, roșie. În câmpul superior, pe albastru, o acvilă neagră, cu ciocul de aur, limbată roșu, ieșind din brâu, cu capul întors spre dextra, flancat în partea superioară de un soare de aur, la dextra, și o semilună descrescătoare, de argint, la senestra. Câmpul inferior, de aur, este încărcat de șapte bastioane cu parapet, cu trei metereze roșii, cu poarta și două creneluri negre, așezate 4:3. Scutul este timbrat de o coroană de principe imperial (fig. 8).

¹⁷ Atestată documentar în 1332, sub numele de Sancta Maria, în maghiară Zent Mária, din care a devenit Zemerja, în fine Szemerja. Apud Zoltán Cserey, *op. cit.*, p. 39.

¹⁸ *** *A templom múltjáról és jelenéről*, vezi site-ul Parohiei Reformate Simeria: <http://www.szemerja.ro/index.php?pid=8>.

După o perioadă lungă în care stemele nu au fost agreate, în timpul pictării casetelor, în 1992, probabil nu a stat la dispoziție o bibliografie potrivită. Astfel s-a pictat coroană de principe imperial ca timbru al stemei și apare semiluna în formă descrescătoare. După toate probabilitățile, la baza documentației a stat o stemă a Transilvaniei editată pe teritoriul Imperiului Habsburgic sau al celui Romano – German.

Stema Bisericii Reformate Maghiare

Scut terminat în acoladă, în al cărui câmp albastru, în fața unui palmier natural, ieșind dintr-o terasă verde încărcată cu două cărți deschise, se află un miel natural, cu capul întors, aureolat, stând cu cele două picioare din spate pe cartea senestră, pe câte o filă, iar cu piciorul stâng, din față, pe mijlocul cărții din dextra, iar cu piciorul drept ridicat ținând în bară un steag de tip gonfalon, cu flamura roșie, scartelată de o cruce albă. Scutul este timbrat de un coif cu gratii, așezat frontal, încoronat. În creștet, pasărea Phoenix ieșind dintre flăcări, privind spre dextra, sus, la un soare strălucind, de aur. Lambrechini roșu – argint, respectiv albastru – aur. Sub scut, pe o panglică, apare deviza „HA AZ ISTEN VELÜNK, KICSODA ELLENÜNK? (Rom. VIII. 30)” (fig. 9).

S-a dorit prezentarea stemei Eparhiei Reformate din Ardeal ¹⁹. Emblema a fost adoptată de curând, între timp s-a vehiculat stema Bisericii Reformate Maghiare, astfel, în necunoștință de cauză a apărut cea din urmă pe tavanul casetat.

Stema celor Trei Scaune

Scut gotic, în al cărui câmp albastru un braț drept, armat, îndoit în cot, ține în mâna de culoare naturală în bară o spadă cu mânerul și garda de aur, iar lama de argint străpunge o inimă roșie (fig. 10). Prin aceasta s-a dorit a înfățișa apartenența la fostul scaun secuiesc Trei Scaune.

Stema Colegiului Székely Mikó

Scut renascentist, tăiat albastru – roșu. În partea superioară un soare de aur, la dextra, și o semilună crescătoare, de argint, la senestra. În partea inferioară trei capete de urs, negre, cu botul și ochii albi, privite din față, așezate 2:1. Scutul este

¹⁹ Conform preotului paroh din perioada lucrărilor, Sándor Incze.

surmontat de o cunună formată din frunze de stejar. Sub scut, într-o panglică apare deviza instituției de învățământ: „LEGYEN VILÁGOSSÁG!” (fig. 11). Stema a fost agreată pentru a arăta cea mai prestigioasă unitate de învățământ din împrejurimi.

Stema Parohiei Reformate Simeria

Stema a fost confecționată din placă de material sintetic, desenată și colorată cu mașină specială comandată de calculator. A fost realizată după stema însușită cu ocazia celebrării a 150 de ani de la sfințirea bisericii, în 2007²⁰. Într-un scut cu baza circulară și concavități laterale, în câmp de argint, deasupra unui deal verde cu trei coline se află o acvilă neagră zburând către soarele roșu ce se află în partea superioară. Scutul este timbrat de o coroană de aur cu trei fleuroane și două perle, împodobite cu rubine și smaralde, și este circumscris de deviza Parohiei Reformate Simeria: „ÁLDOTT, AKI AZ ÚRBAN BÍZIK”, în traducere: „*Binecuvântat să fie omul care se încrede în Domnul*”²¹ (fig. 12).

Sediul Protopopiatului Reformat Sepsî

Protopopiatul Reformat Sepsî și-a achiziționat un nou sediu, după ce clădirea celui vechi a fost retrocedată foștilor proprietari, și s-a amenajat în noua clădire în 2006²² (fig. 13). Noul sediu se află în zona centrală a orașului²³. Pe frontonul clădirii s-a montat stema Eparhiei Reformate din Ardeal, confecționată din tablă ștanțată. Stema metalică, lucrată în basorelief și colorată, a fost prinsă cu șuruburi de o placă laminată, care la rândul ei a fost fixată de asemeni cu șuruburi pe frontonul clădirii, în chenarul special realizat pentru acest scop.

Scut renașcentist, despîcat albastru – roșu, cu talpă comună, verde. În câmpul scutului un pelican, cu zborul deschis, întors spre dextra, își hrănește cei trei pui ai săi, care se ridică dintr-un cuib împletit din crengi, cu propriul sânge, din piept. În colțul din dextra sus, un soare figurat, iar la senestra o semilună descrescătoare, de asemeni figurată. Totul de argint. Talpa verde a scutului este tăiată de o undă de argint. Scutul este timbrat de o coroană de argint (!), cu trei

²⁰ Stema a fost proiectată și donată de autorul prezentei lucrări.

²¹ Ieremia 17. 7.

²² *** *Címváltozás – Sepsî Egyházmegye*, în „Hírvivő” din 28. 04. 2006: <http://www.reformatus.ro/hirvivo/2006-04-28.htm# Toc133999148>.

²³ Str. Gyárfás Jenő, nr. 5.

fleuroane și două perle, împodobită cu rubine și perle. Totul este așezat într-un scut mai mare, renașcentist, în talpa căruia apare inscripția: „ERDÉLYI REFORMÁTUS EGYHÁZ”, adică Biserica Reformată din Ardeal (fig. 14).

Stema este greșit redată. S-au colorat toate mobilele în argint, cu toate că soarele, ciocul și picioarele păsărilor, precum și coroana ce timbrează scutul, trebuiau să fie de aur. Nici safirele nu au fost colorate verde, pietrele au rămas cu smalțul de argint. Stema propriu-zisă nu trebuia așezată într-un alt scut, deoarece astfel ansamblul poate fi considerat stemă. Nici inscripția nu-și are locul în interiorul vreunui scut.

Casa cu arcade

A fost construită în anii 1818 – 1821 ca sediu al comandamentului Regimentului Secuiesc de Husari – Grăniceri, care purta numărul 11, în ordinea numerotării regimentelor de cavalerie ale Imperiului Habsburgic ²⁴ (fig. 15). Pe frontispiciul clădirii s-a montat o placă sculptată din piatră cu stema cea mică a Imperiului Habsburgic, adică stema casei domnitoare în acea vreme, casa de Habsburg – Lorena: câmp tripartit în țepă; în partea centrală, pe roșu, o fascie de argint – stema Austriei –; în partea dextră (pe aur) un leu (roșu) rampant, întors spre dextra – armele casei de Habsburg –; în partea senestră (pe aur) o bandă (roșie), încărcată cu trei alerioni (de argint) –, armele casei de Lorena. Scutul este așezat pe pieptul unei acvile bicefale (negre), cu ciocuri și gheare (de aur), purtând pe fiecare cap câte o coroană închisă (de aur), iar între capete o coroană imperială mare (de același metal). Acvila ține în ghearele piciorului drept o spadă și un sceptru (de aur), iar în cel stâng un glob cu cruce (de același metal). Deci, apar toate însemnele puterii imperiale Habsburgice. Scutul este înconjurat la exterior de colanul Ordinului Lâna de Aur, iar la interior de cel al unui ordin neidentificat (în intenția meșterului, probabil Ordinul Maria Terezia). Fără să înțeleagă detaliul redat sub colanul Lânii de Aur (adică pandantivul reprezentând un berbec), meșterul care a lucrat stema a redat incorect această figură, sub forma unui rac. Din partea superioară a scutului iese lobul unei cruci cu extremitățile lățite, dovedind faptul că sursa de inspirație trebuie

²⁴ Zoltán Cserey: *Az újjávarázsolt Lábás Ház*, în „Háromszék”, XX, nr. 5.326 din 13. 03. 2008, p. 5: http://www.3szek.ro/load/cikk/7749/az_ujjarazsolt_labas_haz.

să fi fost un model de stemă imperială din timpul lui Francisc I, cel care domnea în perioada construcției. În subsolul plăcii s-a gravat „Nro 11.”, numărul de ordine al regimentului de cavalerie.

Placa cu stema a fost înlăturată de pe clădire și adăpostită în lapidariul Muzeului Național Secuiesc în 1908.

După ce Direcția Județeană Covasna a Arhivelor Naționale ale României, care-și avea sediul în această clădire, s-a mutat într-o clădire nouă, special construită pentru acest scop, Casa cu arcade a intrat în patrimoniul public al municipiului Sf. Gheorghe, în administrarea primăriei. Atunci s-a luat hotărârea de a reamplasa stema. S-a ajuns la o soluție de compromis. Placa a fost restaurată și a rămas în custodia Muzeului Național Secuiesc, iar pe clădire s-a amplasat în 2008 o copie reîntregită, din piatră artificială (fig. 16).

În prezent, clădirea constituie sediul unor organizații neguvernamentale din oraș, are o sală de expoziții și găzduiește biroul Tourinfo.

Muzeul Național Secuiesc

Muzeul a fost înființat din colecția particulară a văduvei lui János Cserey, Emília Zathureczky, în anul 1875, cu ajutorul lui Gyula Vasady Nagy, care a fost angajat ca învățător particular la conacul Cserey din Imeni. Colecția doamnei Cserey, împreună cu colecția de numismatică cumpărată de la Vasady, au pus bazele muzeului particular, deschis pentru public în anul amintit. În anul 1879, Emília Zathureczky a donat colecția „*comunității secuiești*”. Acest an este considerat data nașterii Muzeului Național Secuiesc, al cărui prim custode a devenit Gyula Vasady Nagy. Mutat la Sf. Gheorghe, muzeul și-a desfășurat activitatea sub patronajul Colegiului „Székely Mikó”²⁵. Muzeul s-a mutat în sediu propriu în 1913, când s-au finalizat lucrările de construcție a clădirii în care își desfășoară activitatea și azi (fig. 17). Clădirea și anexele au fost proiectate de Károly Kós²⁶. La finele celui de-al doilea război mondial, muzeul a fost afectat de o adevărată catastrofă. La 2 septembrie 1944 au fost refugiate 50 de lăzi, care conțineau cele mai valoroase

²⁵ Hunor Boér, *A Székely Nemzeti Múzeum*, în István Kinda (red.), „A Székely Nemzeti Múzeum”, Muzeul Național Secuiesc, Sf. Gheorghe, 2011, pp. 7 – 8.

²⁶ Hunor Boér și Réka Várallyay, *Kós Károly Székely Nemzeti Múzeuma*, Muzeul Național Secuiesc, Sf. Gheorghe, 2012, pp. 14 – 18.

obiecte muzeistice. La 29 martie 1945, în gara din Zalaegerszeg (Ungaria) a fost bombardat trenul în care se afla acel material ²⁷. În zilele noastre, Muzeul Național Secuiesc este o instituție muzeală de interes regional, finanțată de Consiliul Județean Covasna. Muzeul este o unitate de specialitate acreditată de Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor din subordinea Ministerului Culturii ²⁸.

Sediul central din Sf. Gheorghe găzduiește biblioteca, secțiile de științele naturii, arheologie – istorie și cea de etnografie. Unitățile externe ale muzeului sunt Galeria de artă „Gyárfás Jenő” din Sf. Gheorghe, Muzeul „Incze László” din Tg. Secuiesc, Muzeul „Haszmann Pál” din Cernat, Muzeul Depresiunii Baraolt și Muzeul Etnografic Ceangăiesc din Zăbala.

Stema Muzeului Național Secuiesc

Pe fațada turnului clădirii, deasupra intrării principale, se află stema și denumirea în limba maghiară a muzeului, confecționate din mozaic venețian. Mozaicul a fost proiectat de arhitectul Károly Kós, însă nu s-a realizat odată cu construcția, ci abia în 2008. Mozaicul a fost realizat de sculptorul András Makkai din Cluj – Napoca, conform proiectului inițial, și a fost dezvelit cu ocazia Zilelor Patrimoniului Cultural, organizate în 20 – 21 august 2008 ²⁹.

Totul este înscris într-un dreptunghi culcat, având dimensiunile de 250 x 130 cm. Locul de onoare al compoziției este ocupat de un scut elvețian, având câmpul albastru, în care se află un soare galben (fără raze) la dextra și o semilună întoarsă (crescătoare) albă, la senestra. Stema este flancată de motive populare, în exteriorul cărora se află inscripția „ANNO 1913”. În partea de jos a compoziției se află înscris „SZÉKELY NEMZETI MÚZEUM”, adică Muzeul Național Secuiesc. Stema este cea a comunității secuiești, folosită în acest caz pentru a reprezenta instituția muzeală (fig. 18).

²⁷ Hunor Boér, *A székely nemzeti múzeum a magyar tudomány és közművelődés történetében 1875 – 2000*, mss.; Péter Sas, *A sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum anyagának pusztulása 1945 -ben*, Erdélyi Múzeum – Egyesület, Cluj – Napoca, 2006, pp. 5 – 6.

²⁸ Attila Szekeres, *Akkreditálták a Székely Nemzeti Múzeumot*, în „Háromszék”, XXIV, 2 august 2012.

²⁹ *Kulturális Örökség Napjai* – Comunicat al MNS din 20 – 21. 08. 2008. <http://www.sznm.ro/sznm.php?o=kulturalisorokseg>.

Stema Elekes de Kézdiálbis în cimitirul reformat

În afara cetății, în cimitirul reformat se află un monument funerar cu o stemă gravată în placă neagră de granit, șlefuită (fig. 19). Scut francez modern, în al cărui câmp se află un leu întors spre dextra, stând pe două picioare, ținând în laba dreaptă ridicată o sabie deasupra capului. Scutul este timbrat de un coif cu gratii, încoronat. Lambrechini de ambele părți (fig. 20).

Interesant faptul că monumentul nu poartă niciun nume. Membrii familiei Elekes au ornamentat monumentul cu blazonul familial cu ocazia Zilei Morților din 2011. Nu doresc să înscrie numele decedaților, ci doar să arate că este cripta familială³⁰.

Stema municipiului Sfântu Gheorghe

După ce am prezentat stemele ce au apărut în ultimii ani, prezentăm și stema municipiului Sfântu Gheorghe.

Sigiliul vechi al orașului Sf. Gheorghe prezintă efigia unui bărbat imberb, în profil spre senestra, cu guler specific epocii renascentiste. Portretul este însoțit de inscripția „CRISTVS SPES MEA” („*Hristos, speranța mea*”), sigiliul având, în exergă, legenda „SIGILLVM OPPIDI SEPSI ST. GYORGY AO. 1509” („*Sigiliul orașului Sfântu Gheorghe – Sepsi, anul 1509*”). Un pecetnic, probabil copia târzie a celui original, se află în păstrarea Biroului Județean Covasna al Arhivelor Naționale ale României (BJANR Covasna)³¹ (fig. 21).

Nu se cunoaște un act de donație al peceții. Despre identitatea personajului de pe sigiliu se poate presupune că îl reprezintă pe Sfântul Gheorghe, care era patronul bisericii din localitate (azi Biserica – cetate reformată), și totodată ocrotitorul localității. Sfântul nu este redat în postură cavaleriească, dar se cunoaște faptul că Sf. Gheorghe se reprezintă fără barbă și mustață. Într-un relief din secolul al III -lea, care se află printre exponatele Muzeului Bizantin din Athena, Sfântul Gheorghe a fost reprezentat fără armură, în veșminte civile, întors spre stânga,

³⁰ Informație transmisă autorului de către dl. László Elekes.

³¹ BJANR Covasna, *Fond 119 – Colecția sigilii*, nr. 48.

rugându-se ³². Fața nu este acoperită nici de barbă, nici de mustață. În acest caz, capului i s-a desenat un cerc ca aureolă. În cazul sigiliului orașului, aureola poate fi considerată cercul, în care s-a înscris portretul. Totodată, inscripția „CRISTVS SPES MEA” întărește afirmația noastră, deoarece cavalerul Sfântul Gheorghe a trăit în epoca persecutării creștinilor.

La nivel municipal, a existat dorința de a avea o stemă. În a doua jumătate a secolului al XIX -lea, orașul a folosit ca însemn imaginea sigiliului vechi, heraldizată. La sfârșitul secolului, Ferenc Gödri a desenat două proiecte de stemă a orașului, anume primul în 1894, pe când era secretar al orașului, iar al doilea în 1986, când era deja primar ³³. Cu modificări minore, cel din urmă a fost conferit orașului în 1897 de către Franz Joseph, împărat austriac, rege al Ungariei ³⁴ (fig. 22).

Descrierea stemei: scut triunghiular, în al cărui câmp albastru, peste un deal verde cu trei coline, cel din mijloc mai înalt, se află un zid de cetate cu două bastioane, gri (în descrierea din diplomă apare cafeniu), întrerupt în mijloc de un turn de biserică, albă, cu acoperișul de argint. Deasupra bastionului din dreapta, un soare de aur, figurat, strălucind, iar deasupra celui din stânga o lună crescătoare de argint, de asemenea strălucitoare (cu raze). Dealul din mijloc este încărcat de o efigie având bordura roșie, în care apare inscripția „CHRISTUS SPES MEA”, iar în mijloc, în câmp de aur, un portret de bărbat cu barbă și mustață, îmbrăcat în armură, întors spre stânga. Scutul este timbrat de un coif de argint, cu gratii de aur, poziționat frontal. Lambrechini aur – albastru în ambele părți. În creștet, pe coroana de aur, deschisă, care surmontează coiful, se sprijină un braț armat de argint, spre dextra, cu mână de carnație, care ține în bară o sabie cu mânerul și garda de aur, lama de argint, care străpunge o inimă roșie ³⁵.

Cetatea arată că localitatea a fost oraș de mai multe secole, turnul de biserică face referire la Biserica – cetate, monument care păstrează elemente medievale. Soarele și semiluna sunt simboluri secuiești. Efigia înfățișează vechiul sigiliu al

³²<http://mybyzantine.wordpress.com/2010/04/23/saint-georges-day-some-icons/13th-century-wood-relief-icon-from-the-byzantine-museum-of-athens/> (accesat: 09. 01. 2013).

³³ Cele două planșe se află la BJANR Covasna, *Fond 14*, inv. 5, 2856/1894 și 1994/1896.

³⁴ Diploma se află la MNS, *Colecția istorică*, nr. inv. 47/1919.

³⁵ Descrierea autorului. În diplomă stema este descrisă foarte amănunțit.

orașului, împreună cu deviza. Creștetul este elementul heraldic principal al stemei comitatului Trei Scaune, a cărui reședință era orașul Sfântu Gheorghe³⁶.

Stema contemporană a municipiului Sfântu Gheorghe a fost realizată de autorul acestei lucrări și a fost legalizată în 2007³⁷.

Descrierea stemei: stema municipiului Sfântu Gheorghe se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite. În câmp albastru, pe trei coline verzi, se află un zid de cetate crenelat, cu două turnuri crenelate, de aur, întrerupt în mijloc de o turlă de biserică de culoare albă, cu poarta neagră, având gratiile argintii ridicate. Deasupra turnului din dreapta se află un soare de aur, figurat, iar deasupra celui din stânga, o semilună de argint, crescătoare, strălucind. Colina din mijloc, mai înaltă, este încărcată cu o efigie. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu 7 turnuri crenelate (fig. 23).

Semnificațiile elementelor însumate: turla bisericii reprezintă singurul monument medieval al localității; cetatea semnifică faptul că localitatea a avut rang de oraș medieval; soarele simbolizează curajul și demnitatea, iar luna puritatea morală a localnicilor; efigia, reprezentând scena învingerii balaurului de către cavalerul Sfântul Gheorghe, redat negru pe aur, face trimitere la denumirea localității; coroana murală cu 7 turnuri crenelate semnifică faptul că localitatea are rangul de municipiu – reședință de județ.

Concluzii

Îmbucurător că în zilele noastre, după decenii de regim ostil stemelor, se reînvie tradiția amplasării stemelor. Am văzut exemplul bisericii reformate din Simeria, din anul 1880 parte a orașului Sf. Gheorghe, care și-a împodobit tavanul clădirii cu casete ornamentate, printre care patru steme, în plus și-a însușit o stemă proprie. Protopopiatul Reformat Sepsi și-a marcat sediul cu stema eparhiei, însușită de asemenea după revoluția din 1989. În cimitire apar blazoane familiale pe monumente funerare. Un liceu și-a însușit stemă proprie. În acest caz avem și un

³⁶ Mai multe despre evoluția stemei orașului Sf. Gheorghe în Attila István Szekeres, *Sepsiszentgyörgy jelképei*, Ed. „Sepsiszentgyörgy”, Sf. Gheorghe, 2012.

³⁷ HG nr. 510 din 30 mai 2007, privind aprobarea stemei municipiului Sfântu Gheorghe a fost publicată în MO nr. 386 din 7 iunie 2007, p. 4.

regret, pentru că nu a fost agreată stema veche a instituției de învățământ, stemă executată de un artist heraldist de prim rang. Pe o clădire publică a fost reamplasată o stemă înlăturată anterior. În fine, și unitatea administrativ – teritorială în cauză și-a însușit o stemă, care a fost aprobată prin Hotărâre de Guvern.

Aceste semne ne îndreptățesc să sperăm într-o renaștere a folosirii acestor însemne de marcă a identității, care a dăinuit secole de-a rândul, însă cursul istoriei a stopat, după cum putem observa, doar vremelnic acest fenomen.

Lista ilustrațiilor *

Fig. 1. Colegiul „Székely Mikó”.

Fig. 2. Stema Colegiului „Székely Mikó” de pe fațada clădirii.

Fig. 3. Stema Colegiului „Székely Mikó” de pe monumentul dedicat aniversării a 150 de ani de la înființare.

Fig. 4. Monumentul funerar al lui Tibor Vánca.

Fig. 5. Stema Colegiului „Székely Mikó” de pe monumentul funerar al lui Tibor Vánca.

Fig. 6. Biserica reformată din Simeria.

Fig. 7. Tavanul casetat și orga bisericii reformate din Simeria.

Fig. 8. Stema Transilvaniei de pe tavanul bisericii reformate din Simeria.

Fig. 9. Stema Bisericii Reformate Maghiare de pe tavanul bisericii reformate din Simeria.

Fig. 10. Stema celor Trei Scaune de pe tavanul bisericii reformate din Simeria.

Fig. 11. Stema Colegiului „Székely Mikó” de pe tavanul bisericii reformate din Simeria.

Fig. 12. Stema Parohiei Reformate Simeria.

Fig. 13. Sediul Protopopiatului Reformat Seps.

Fig. 14. Stema Episcopiei Reformate din Ardeal de pe frontonul Protopopiatului Reformat Seps.

Fig. 15. Casa cu arcade.

Fig. 16. Stema Imperiului Habsburgic de pe frontonul Casei cu arcade

- Fig. 17. Muzeul Național Secuiesc.
- Fig. 18. Stema Muzeului Național Secuiesc.
- Fig. 19. Monumentul funerar al familiei Elekes.
- Fig. 20. Stema familiei Elekes de Kézdiálbis de pe monumentul funerar al familiei.
- Fig. 21. Sigiliul târgului Sf. Gheorghe.
- Fig. 22 Stema orașului Sf. Gheorghe de pe Diploma de conferire din 1897.
- Fig. 23. Stema municipiului Sf. Gheorghe adoptată în 2007.

*Fotografiile aparțin autorului.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7

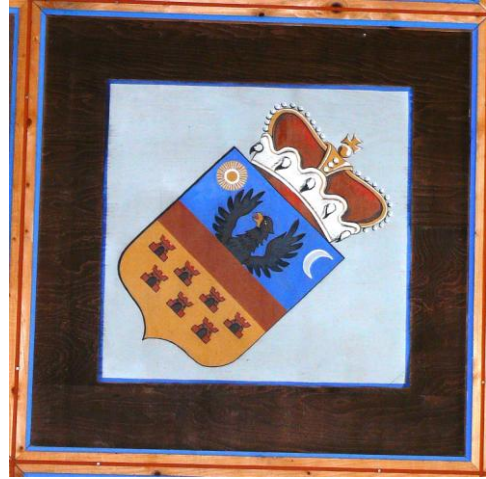

Fig. 8

Fig. 9

Fig. 10

Fig. 11

Fig. 12

Fig. 13

Fig. 14

Fig. 15

Fig. 16

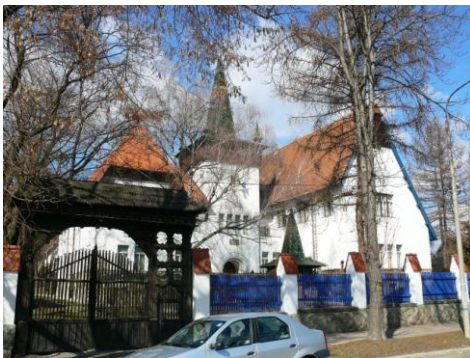

Fig. 17

Fig. 18

Fig. 19

Fig. 20

Fig. 21

Fig. 22

Fig. 23